

Nd.

843. Nefndarálit

[177. mál]

um frv. til laga um námslán og námsstyrki.

Frá minni hl. menntamálanefndar.

Það er nú komið á daginn, að stjórnarflokkarnir hyggjast lögfesta nýtt námslánakerfi, sem felur það í sér að námsfólki verða eftirleiðis boðin lán með langtum lakari kjörum en gerist hjá bönkum, fjárfestingarsjóðnum eða nokkurri annarri innlendri lánastofnun. Breytingarnar, sem meiri hluti menntmn. leggur til að gerðar verði á frumvarpinu, eru óverulegar og breyta litlu um eðli þessa máls.

Að sjálfsögðu er grundvallarmunur á því, hvort lán eru verðtryggð að hluta, t. d. að einum þriðja eða að hálfu leyti, eins og húsnæðismálastjórnarlán og óhagstæðustu tegundir fjárfestingarlána, eða hvort lánin eru verðtryggð að fullu, eins og að er stefnt hjá Lánasjóði námsmanna.

Námslán hafa fram til þessa verið á mjög hagstæðum kjörum, og í óðaverðbólgu seinustu ára hafa þau í reynd orðið að mestu leyti styrkír.

Verðtrygging nokkurs hluta lánanna hefði því að sjálfsögðu komið til greina og ekki verið óeðlileg. En að gera nú námslán í einni svipan að óhagstæðustu lán-

um, sem þekkjast á íslenskum lánamarkaði, er slík kollsteypa í afstöðu stjórnvalda til námsmanna að dæmalaust er og lýsir glöggviðhorfum núverandi hægri stjórnar til menntamála. Afleiðingin mun ekki láta á sér standa: hundruð námsmanna, sem ekki eiga von á háum launum að námi loknu, munu ekki treysta sér til að taka þessi óhagstæðu lán og tefjast verulega í námi eða gefast upp. Þessi breyting mun því verulega auka þjóðfélagsmisrétti og valda því, að við fjarlægjumst aftur það markmið, sem stefnt hefur verið að á undanförunum árum, að skapa jafnrétti til náms.

Fáir halda því fram, að verðandi hátekjumenn muni mikið um að endurgreiða verðtryggð námslán. Jafnvel meðal námsmanna sjálfra virðist almennur skilningur ríkjandi á nauðsyn þess að byggja upp öflugan Lánasjóð íslenskra námsmanna með hörðu og óvægilegu endurgreiðslukerfi gagnvart þeim, sem hagnast svo á námi sínu, að þeir komast í hóp hálaunamanna. En það hefur alltaf verið algert skilyrði af hálfu námsmanna, að væru lánakjörin verulega hert, t. d. með verðtryggingu lánanna, yrðu dregin skýr mörk á milli þeirra, sem lenda í hópi hálaunamanna, og hinna, sem ekki njóta efnahagslegra ávinninga af námi sínu.

Í tillögum Kjarabaráttunefndar námsmanna var námsmönnum skipað í þrjá hópa. Í fyrsta hópnum voru þeir, sem munu hafa meira en tvöfaldar tekjur vísitölufjölskyldu á ári, sem mun vera fast að þrjár milljónir króna á núverandi verðlagi. Þessir menn hefðu endurgreitt lán sín með fullri verðtryggingu á tiltölulega skömmum tíma.

Í öðrum hópnum voru þeir, sem höfðu ásamt maka sínum meira en nemur viðmiðunartekjum vísitölufjölskyldu eða meira en 1400—1500 þús. kr. Þessir lán-takendur áttu að greiða 3.5% af heildartekjum fjölskyldunnar í allt að 20 ár. Gagnvart þeim hærri í þessum tekjuhópi hefði því orðið um að ræða endurgreiðslur lána með fullri verðtryggingu, en gagnvart þeim tekjulægri hefðu lánakjörin orðið mjög hófleg.

Í þriðja hópnum voru þeir lánþegar, sem hugsanlega hefðu að námi loknu lægri tekjur en 1400—1500 þús. kr. á núverandi verðlagi, að tekjum maka meðtöldum, en þeir hefðu alveg sloppið við endurgreiðslur lána a. m. k. það árið.

Það er því ljóst, að mjög villandi er að segja, að námsmenn hafi fallist á verðtryggingu námslána. Þeir féllust á verðtryggingu lánanna gagnvart væntanlegum hátekjumönnum, en samkvæmt tillögum þeirra yrði námsaðstoð til þeirra, sem síðar teldust meðal lágtekjumanna, í reynd námslaun, en ekki námslán. Þrátt fyrir þessa afstöðu námsmanna til endurgreiðsluskyldu lágtekjumanna hefur verið reiknað út, að yrðu tillögur þeirra samþykktar, mundu 54% útlána skila sér í sjóðinn á 20 ára endurgreiðslutíma, miðað við raungildi lánsfjár og rýrnun peningaverðmæta á verðbólgu tímum.

Samkvæmt frumvarpi ríkisstjórnarinnar og með þeirri breytingu, sem samþykkt var í efri deild, eiga allir lán-takendur að greiða hið minnsta 40 þús. kr. á ári án tillits til tekna, og á sú upphæð að hækka árlega í samræmi við breytingu á framfærsluvísitölu. Miðað við meðallán í þeirri úthlutun, sem nú er nýlokið, mun þessi fasta lágmarksendurgreiðsla skila sjóðnum 62% af raungildi veittra lána samkvæmt útreikningum Þjóðhagsstofnunar. Þegar aukaafborganir bætast við, má búast við, að 80—90% lánanna skili sér aftur til sjóðsins með fullri verðtryggingu.

Minni hl. menntmn. telur með öllu fráleitt, að þessi hörðu endurgreiðslukjör lendi með fullum þunga á öllum lán-takendum án tillits til tekna. Það er því ein helsta breytingartillaga okkar, sem við flytjum ásamt Gylfa Þ. Gíslasyni á þskj. 844, að hin fasta lágmarksendurgreiðsla falli niður, en í þess stað verði öllum, sem hafa meira en hálfar viðmiðunartekjur vísitölufjölskyldu, þ. e. meira en 600—700 þús. kr. tekjur, gert að greiða a. m. k. 2% af brúttótekjum til sjóðsins, en þeir, sem hafa ásamt maka sínum hærri tekjur en nemur tekjum vísitölufjölskyldu, þ. e. hærri en ca. 1400—1500 þús. kr. tekjur, greiði aukaafborgan til viðbótar er nemi 2—12% af brúttótekjum samkvæmt nánari ákvörðun ráðuneytis.

Þessi breyting fæli það í sér, ef samþykkt yrði, að fólki með lægstu tekjur yrði hlíft við endurgreiðslum, en þeir, sem hefðu lágar tekjur, en þó yfir 600—700 þús. kr., greiddu hóflegar endurgreiðslur, þ. e. að minnsta kosti 2% af tekjum.

Í öðru lagi felst það meginatriði í tillögum okkar, að því verði nú slegið föstu í lögum að umframfjárförf námsmanna verði að fullu brúuð með lánum úr sjóðnum, en nú eru 9 ár síðan fyrst var ákveðið að stefnt skyldi að þessu marki og virðist sjálfsagt með stórefldum fjárhag sjóðsins, sem leiðir af þessum breytingum, að þessu marki verði nú náð að fullu.

Að öðru leyti vísast til breytingartillagna og nánari skýringa í framsögu.

Alþingi, 17. maí 1976.

Svava Jakobsdóttir,
frsm.

Magnús T. Ólafsson,
með fyrirvara.